LITEKO Lietuvos teismų informacinė sistema

Vieša sprendimų paieška

Greita paieška Detali paieška Pagalba

Pavadinimas: nuasmeninta nutartis byloje [3K-3-431-2013].doc
Bylos nr.: 3K-3-431/2013
Bylos rūšis: civilinė byla
Teismas: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Raktiniai žodžiai:
Teisiniai terminai:
Šalys:

Vardas/Pavardė/Pavadinimas	Kodas	Byloje kaip
FLIGHT TEST AEROSPACE INC.		atsakovas
UAB AK „Aviabaltika"	132940245	Ieškovas

Kategorijos:

2. SU PRIEVOLŲ TEISE SUSIJUSIOS BYLOS

2.1. Bylos, kylančios iš sutartinių teisinių santykių

2.1.28. Iš kitų sutarčių rūšių kilusios bylos

2. CIVILINIAI TEISINIAI SANTYKIAI

2.1. Bendrosios nuostatos

2.1.2. Sandoriai:

2.1.2.4. Negaliojantys sandoriai:

2.1.2.4.1. Niekiniai sandoriai:

2.5. Prievolių teisė

2.5.8. Sutarčių teisė:

2.5.8.9. Sutarčių vykdymas

2.5.8.11. Sutarčių pabaiga:

2.5.8.11.3. Sutarties ar jos dalies negaliojimas

2.5.18. Ranga:

2.5.18.1. Bendrosios rangos sutarties nuostatos

2.6. Šeimos teisė

2.6.10. Civilinės būklės aktai ir jų registravimas:

2.6.10.7. Vardo, pavardės, tautybės pakeitimo registravimas

3. CIVILINIS PROCESAS

3.3. Teismų procesinių sprendimų kontrolės formos ir proceso atnaujinimas

3.3.1. Apeliacinis procesas:

3.3.1.14. Apeliacinis bylos nagrinėjimas rašytinio proceso tvarka

Civilinė byla Nr. 3K-3-431/2013
Teisminio proceso Nr. 2-21-3-02309-2010-5
Procesinio sprendimo kategorija 83.7
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2013 m. spalio 2 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Dangutės Ambrasienės (kolegijos pirmininkė), Gražinos Davidonienės ir Dalios Vasarienės (pranešėja),

rašytinio proceso tvarka teismo posėdyje išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovo Flight Test Aerospace Inc. kasacinį skundą** dėl Kauno apygardos teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutarties ir Kauno rajono apylinkės teismo 2012 m. birželio 6 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo UAB AK „Aviabaltika“ ieškinį atsakovui Flight Test Aerospace INC dėl rangos sutarčių pažeidimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

ieškovas UAB AK „Aviabaltika“ kreipėsi į teismą ir prašė pripažinti arbitražinius susitarimus, numatytus 2009 m. liepos 24 d. sutarties FT-AB-CNTPO-003, 2009 m. rugsėjo 8 d. sutarties FT-AB-CNTPO-004, 2009 m. rugsėjo 15 d. sutarties FT-AB-CNTPO-005 12.2 punktuose niekiniais, o atsakovą Flight Test Aerospace Inc. pažeidusiu 2009 m. liepos 24 d. sutarties FT-AB-CNTPO-003, 2009 m. rugsėjo 8 d. sutarties FT-AB-CNTPO-004, 2009 m. rugsėjo 15 d. sutarties FT-AB-CNTPO-005, 4.4. ir 5.6. punktus, nustatyti atsakovui protingą terminą – 1 mėnesį po teismo sprendimo įsiteisėjimo pirmiau nurodytiems sutarčių pažeidimams pašalinti, priteisti iš atsakovo bylinėjimosi išlaidas.

Ieškinyje nurodyta, kad 2009 m. liepos 24 d. UAB AK „Aviabaltika“, kaip rangovas, sudarė keturių sraigtasparnių MI-171: ser. Nr. 59489617542 (borto Nr. 58615), ser. Nr. 59489617566 (borto Nr. 58617), ser. Nr. 59489617603 (borto Nr. 58618), ser. Nr. 59489617634 (borto Nr. 58621) remonto rangos sutartį FT-AB-CNTPO-003 su Flight Test Aerospace Inc. Analogiškai, iš esmės tomis pačiomis sąlygomis, 2009 m. rugsėjo 8 d. UAB AK „Aviabaltika“, kaip rangovas, sudarė kitų keturių sraigtasparnių: MI-171 S/N 59489617621, MI-171 S/N 59489619591, MI-171 S/N 59489619627 ir MI-17-1V S/N 586M16 remonto rangos sutartį FT-AB-CNTPO-004 su tuo pačiu užsakovu – įmone Flight Tęst Aerospace Inc. Analogiškai 2009 m. rugsėjo 15 d. UAB AK „Aviabaltika“, kaip rangovas, sudarė dviejų sraigtasparnių Mi-17-lV S/N 108M06 ir S/N 108M10 remonto rangos sutartį Nr. FT-AB-CNTPO-005 su tuo pačiu užsakovu – įmone Flight Test Aerospace Inc. Nurodytomis sutartimis ieškovas prisiėmė rangovo teises ir pareigas, o atsakovas – užsakovo teises ir pareigas. Nurodytų sutarčių pagrindu atsakovas privalėjo teikti tinkamas detales remontui, šios pareigos pagal tris sutartis atsakovas neįvykdė, buvo pateikti 5 falsifikuoti varikliai, kurie laikytini neremontuotinais. Dėl to sutarčių vykdymas buvo pasunkėjęs, atsakovas pažeidė sutarčių sąlygas. Ieškovas yra suinteresuotas, kad ir kitos sutartys su atsakovu būtų vykdomos tinkamai., Atsakovas teikė pasiūlymą keisti arbitražinę išlygą, kurią ieškovas laikė niekine, tačiau konkretus susitarimas dėl ginčų sprendimo tvarkos tarp ieškovo ir atsakovo taip ir nebuvo pasiektas. Ieškovas nurodė, kad viena iš sutarčių vykdymo dalių yra tinkamai suremontuotų sraigtasparnių atidavimas užsakovui, sraigtasparniams būtina atlikti bandomuosius skraidymus, kurie yra atliekami Kauno rajone. Šių sraigtasparnių tinkamumas yra būtinoji garantija, kad sraigtasparniai nenukris. Kadangi aviacinis saugumas yra svarbi faktinė aplinkybė, tai ginčas negali būti sprendžiamas arbitraže.

Ieškovas taip pat nurodė, kad šalių sudarytose sutartyse arbitražinė išlyga, pagal kurią: „Jei šalys nesugebės pasiekti susitarimo, visi ginčai ir nesusitarimai, galintys kilti dėl šios Sutarties arba su ja susiję, bus sprendžiami arbitražo teismo būdu Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teisme pagal šio arbitražinio teismo galiojančią procedūrą. Arbitražo sprendimai bus galutiniai ir privalomi abiem šalims“. Tačiau rengiant procesinius dokumentus arbitražui, paaiškėjo, kad tokio arbitražo, koks yra nurodytas arbitražinėje išlygoje, nėra. Tokia arbitražinė išlyga yra negaliojanti *ab initio*, o ginčai, kylantys iš pirmiau nurodytos sutarties, nagrinėtini bendrosios kompetencijos teisme pagal Civilinio proceso kodekse nustatytas bendrąsias teisingumo taisykles.

Atsakovas su ieškiniu nesutiko ir nurodė, kad arbitražinis susitarimas galioja ir visi su sutarčių vykdymu susiję ginčai turi būti sprendžiami arbitraže. Atsakovas taip pat nurodė, kad sutartys sudarytos dviejų komercinių subjektų, todėl ginčas nekyla iš viešosios teisės santykių ir todėl ginčo dalykas arbitruotinas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimo ir nutarties esmė

Kauno rajono apylinkės teismas 2012 m. birželio 8 d. sprendimu tenkino iš dalies. Teismas civilinės bylos dalį dėl ieškinio reikalavimo nustatyti atsakovui Flight Test Aerospace Inc. protingą terminą – 1 mėnesį po teismo sprendimo įsiteisėjimo 2009 m. liepos 24 d. sutarties FT-AB-CNTPO-003, 2009 m. rugsėjo 8 d. sutarties FT-AB-CNTPO-004, 2009 m. rugsėjo 15 d. sutarties FT-AB-CNTPO-005, 4.4. ir 5.6. punktų pažeidimams pašalinti, nutraukė; likusią ieškinio dalį tenkino visiškai: pripažino ieškovo UAB AK „Aviabaltika“ ir atsakovo Flight Test Aerospace Inc. arbitražinius susitarimus: 2009 m. liepos 24 d. sutarties FT-AB-CNTPO-003, 2009 m. rugsėjo 8 d. sutarties FT-AB-CNTPO-004, 2009 m. rugsėjo 15 d. sutarties FT-AB-CNTPO-005, 12.2 punktuose niekiniais, o atsakovą Flight Test Aerospace Inc. pažeidusiu ieškovo UAB AK „Aviabaltika“ ir atsakovo Flight Test Aerospace Inc. sudarytų 2009 m. liepos 24 d. sutarties FT-AB-CNTPO-003, 2009 m. rugsėjo 8 d. sutarties FT-AB-CNTPO-004, 2009 m. rugsėjo 15 d. sutarties FT-AB-CNTPO-005, 4.4 ir 5.6 punktus. Teismas nurodė, kad tokio arbitražo, kuris būtų kompetentingas nagrinėti bet kokį ginčą, kylantį iš ieškovo ir atsakovo sutarčių, šalys sutartyse nenurodė, o ta aplinkybė, jog nebuvo sudaryti ir pasirašyti sutarčių priedai, kuriais šalys galutinai susitartų perduoti ginčus nagrinėti arbitražui, t. y. nesudarė rašytinio susitarimo, kaip tai numato sutartys, turi esminę reikšmę pripažįstant, kad abipusės šalių valios spręsti ginčus kompetentingame arbitraže išreikšta nebuvo. Taip pat teismas, vertindamas šalių valią dėl ginčo perdavimo arbitražui, rėmėsi ir atsakovo pateiktu ieškovo 2011 m. sausio 20 d. pranešimu Nr. EX 0062VG, iš kurio matyti, kad būtent atsakovas siekė ginčų nagrinėjimo arbitraže, o galutinai tokiam ginčų sprendimų būdui ieškovas nepritarė, rašytinio susitarimo nesudarė. Pirmosios instancijos teismas taip pat nurodė, kad aviacijos saugumas, kaip ypatinga viešosios teisės sritis, patenka į Komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio reguliavimo apimtį, o ginčas, kilęs iš civilinių teisinių santykių, susijusių su aviacijos saugumu, gali būti laikomas nearbitruotinu, o arbitražinė išlyga pripažintina niekine ir dėl šios priežasties.

Kauno apygardos teismas 2012 m. gruodžio 6 d. nutartimi Kauno rajono apylinkės teismo 2012 m. birželio 8 d. sprendimą pakeisti – reikalavimą pripažinti atsakovą Flight Test Aerospace Inc. pažeidusiu ieškovo UAB AK „Aviabaltika“ ir atsakovo Flight Test Aerospace Inc. sudarytų 2009 m. liepos 24 d. sutarties FT-AB-CNTPO-003, 2009 m. rugsėjo 8 d. sutarties FT-AB-CNTPO-004, 2009 m. rugsėjo 15 d. sutarties FT-AB-CNTPO-005, 4.4 ir 5.6 punktus paliko nenagrinėtą. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad Komercinio arbitražo įstatymo 10 straipsnis neužkerta galimybės suinteresuotiems asmenims kreiptis į teismą ir ginčyti arbitražinį susitarimą bendraisiais sandorių negaliojimo pagrindais, taip pat šio įstatymo 9 ir 11 straipsnių pagrindais ir nagrinėjamoje byloje ieškovas prašė arbitražinę išlygą pripažinti negaliojančia ir teismas tokį prašymą, įvertinęs įrodymus, tenkino, nes toks arbitražas, koks buvo nurodytas sutartyse, iš viso neegzistavo nei sutarčių sudarymo, nei bylos nagrinėjimo, nei teismo sprendimo priėmimo metu, tokio arbitražo nėra ir dabar. Be to, pagal atsakovo pasirinkta procesinę poziciją yra aišku, kad jis pripažįsta teismo jurisdikciją ir kompetenciją nagrinėti tokio pobūdžio ginčą. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad, kilus abejonių arba galiojančių įstatymų kolizijai dėl konkretaus ginčo priskyrimo teismui ar kitai institucijai, ginčas nagrinėjamas teisme (CPK 24 straipsnio 2 dalis). Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad, grąžinant sraigtasparnius užsakovui, t. y. atsakovui, vykdomi bandomieji skridimai po remonto, tai suponuoja ne tik ieškovo pareigą būti itin rūpestingam, bet ir valstybės pareigą užtikrinti tiek sutarčių šalių, tiek ir trečiųjų asmenų, visiškai nesusijusių su rangos santykiais, saugumą; tai laikytina viešuoju interesu, todėl tarp šalių kilęs ginčas nearbitrtuotinas.

Vertindamas tarp šalių kilusį ginčą dėl rangos sutarčių vykdymo teismas nurodė, kad pradiniu ieškiniu ieškovas prašė pripažinti atsakovą pažeidusiu sutarčių 4.4 ir 5.6 punktus bei nustatyti atsakovui vieno mėnesio terminą pirmiau nurodytiems sutarčių pažeidimams pašalinti. Kaip matyti iš sutarčių, šiuose punktuose numatyta, jog rangovui užsakovas turi pateikti remontuotinus ir autentiškus komponentus bei dokumentaciją; rangovui aptikus, kad pateikti neremontuotini, neautentiški arba suklastoti agregatai, užsakovas įsipareigoja per 30 dienų užtikrinti tokių agregatų keitimą į remontuotinus arba sumokėti už jų pakeitimą. Bylos nagrinėjimo metu nustatyta, kad, dar atsakovui nieko nežinant apie bylos iškėlimą, šalys sudarė papildomus ginčo sutarčių susitarimus, kuriais pripažino, jog straigtasparnių įrangos sukomplektavimo užbaigimui reikalingos dalys

nebuvo pateiktos ir kad jas nupirks bei sumontuos sraigtasparniuose rangovas, t. y. ieškovas. Susitarimuose šalys numatė darbų atlikimo kainą, terminus, bandymų atlikimo tvarką, apmokėjimo klausimus. Byloje taip pat nustatyta, jog visi darbai pagal ginčo sutartis atlikti, šalys dėl to viena kitai pretenzijų neturi. Ieškovas tikslino ieškinio reikalavimus, t. y. atsisakė reikalavimo nustatyti atsakovui vieno mėnesio terminą pirmiau nurodytiems sutarčių pažeidimams pašalinti. Apylinkės teismas tokį reikalavimą priėmė ir bylą dėl šio reikalavimo nutraukė. Tačiau ieškovas neatsisakė reikalavimo pripažinti atsakovą pažeidusiu sutarčių 4.4 ir 5.6 punktus, kurį, kaip minėta, teismas patenkino. Ieškovas buvo pasirinkęs teisių gynybos būdą – prašė pripažinti, kad atsakovas sutartis pažeidė ieškovo nurodytu būdu bei nustatyti papildomą sutarčių įvykdymo ištaisymo terminą, t. y. ieškovas siekė faktiškai apginti savo teisę reikalauti tinkamo sutarčių įvykdymo ir(ar) grąžinti jį į tokią padėtį, kokioje ji būtų, jei nebūtų buvę atsakovo pažeidimų. Tačiau atsisakiusi reikalavimo nustatyti terminą sutarčių pažeidimams pašalinti, ieškovas nenurodė jokio CK ar kituose įstatymuose numatyto pažeistų subjektinių teisų gynimo būdo, t. y. nereiškia jokio su materialiosios teisės gynimu susijusio reikalavimo, nes prašymas tik pripažinti atsakovą pažeidus Sutarčių 4.4 ir 5.6 punktus, nereikalaujant jokio realaus teisių apgynimo, yra tik prašymas konstatuoti faktinį pagrindą galimam kitam (konkrečiu atveju jau tik kitoje byloje) reikalavimui dėl teisių gynimo. Kadangi ieškovas tinkamai nesuformulavo ieškinio dalyko konkrečioje byloje, tačiau tam, kad nebūtų užkirsta galimybė galimam reikalavimui kitoje byloje, teismas nenagrinėjo aplinkybių, susijusių su sutarčių pažeidimu, ir ieškinį dėl šios dalies paliko nenagrinėtą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į kasacinį skundą argumentai

Kasaciniu skundu kasatorius Flight Test Aerospace Inc. prašo panaikinti Kauno apygardos teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartį ir Kauno rajono apylinkės teismo 2012 m. birželio 8 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė KAĮ 11 straipsnio 1 dalies nuostatas, AĮ 1 straipsnio, III skyriaus 1 ir 2 skirsnio nuostatas, netinkamai kvalifikavo nurodyto ginčo teisinius santykius, todėl nepagrįstai šių normų taikymą motyvavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011 pateiktais išaiškinimais dėl ginčų arbitruotinumo. Be to, remdamiesi šia kasacine nutartimi, teismai nukrypo nuo teismų praktikoje suformuotų rėmimosi teismų praktika taisyklių. Kasatorius nurodo, kad teismai turėjo nustatyti, ar tarp šalių kilęs nesutarimas dėl Sutarčių vykdymo patenka į tą AĮ reguliuojamą sritį, kuriai nustatytos imperatyviosios teisės normos ir apribojimai, vertinant pagal šio įstatymo tikslus – aviacijos valdymą, oro erdvės, orlaivių, kitų įrenginių naudojimą aviacijoje, oro uostų veiklą, vežimą, paiešką ir gelbėjimą, subjektų, susijusių su aviacija, turtinę atsakomybę bei draudimą, reikalavimus aviacijos specialistams, orlaivių gamybos, aerodromų statybos ir naudojimo reikalavimus, taip pat į ginčų dėl šio įstatymo nuostatų sprendimo tvarkos reguliavimą. Teismai nepagrįstai nurodė, kad valstybės pareiga yra užtikrinti aviacijos skrydžių saugumą, bet neišaiškino, kaip tokia aplinkybė gali lemti byloje nagrinėjamų ginčo santykių nearbitruotinumą vertinant AĮ nuostatas kaip *lex specialis*. Kasatoriaus teigimu, byloje tarp šalių nėra jokio ginčo dėl klausimų, kurie galėtų pakliūti į AĮ 1 straipsnyje nurodytą reguliavimo sritį, nes jie nesusiję nei su aviacijos valdymu, nei su oro erdvės, orlaivių, kitų įrenginių naudojimu aviacijoje, oro uostų veikla, vežimu, paieška ir gelbėjimu, subjektų, susijusių su aviacija, turtine atsakomybe bei draudimu, reikalavimais aviacijos specialistams, aerodromų statybos ir naudojimo reikalavimais; taip pat tarp šalių nėra ginčo dėl orlaivių remonto pagal Sutartis kokybės ir (ar) atitikties AĮ 21-36 straipsnių nuostatoms dėl orlaivių registracijos, ženklinimo, tinkamumo skraidyti ir aplinkos apsaugos bei asmenų, užsiimančių orlaivių gamyba, licencijavimo. Ginčo objektas yra rangos santykių elementas – įsipareigojimų vykdymo terminų laikymasis ir galimi to padariniai. Kadangi šis ginčo objektas nėra susijęs su viešojo intereso apsauga ar AĮ tikslų įgyvendinimu, tai jis nepatenka tarp nearbitrtuotinų ginčų, o priešinga teismų išvada yra nepagrįsta.
2. Teismai nepagrįstai nagrinėjamoje byloje rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 17 d. nutartimi, priimta byloje Nr. 3K-7-304/2011, kurioje pasisakyta dėl nearbitruotinų ginčų. Nagrinėjamoje byloje nagrinėjamas ginčas, nesusijęs su viešųjų pirkimų teisniais santykiais. Kadangi nėra jokių nagrinėjamo ginčo objekto sąsajų su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011, aptartais teisiniais santykiais, tai teismų rėmimasis šioje nutartyje išdėstytais kasacinio teismo išaiškinimais dėl ginčų nearbitruotinumo

sąlygų vertinimo yra visiškai nepagrįstas, todėl neteisėtas. Kasacinis teismas nurodytoje byloje išaiškino, kad byloje kilusio ginčo nearbitruotinumo savaime nelėmė vien tai, kad ginčas kilo iš šalis siejusio viešojo pirkimo santykio, o nearbitruotinumą lėmė tai, kad konkretus tuo atveju ginčo objektas - sudarytos viešojo pirkimo pagrindu sutarties kainos keitimas, reguliuotinas VPĮ, kuris, kaip *lex specialis* KAĮ 11 straipsnio 1 d. atžvilgiu, turi veikti siekiant užtikrinti viešojo intereso apsaugą vykdant viešuosius pirkimus. Teismai šioje byloje tarp šalių kilusio ginčo objektą kvalifikavo kaip ginčą, patenkantį į *lex specialis* (AĮ) reguliavimo sritį, ir nepagrįstai pripažino ginčą nearbitrtuotinu.

3. Sprendžiant dėl konkretaus ginčo arbitruotinumo turi būti nustatyta ar nagrinėjamu atveju šis ginčas spręstinas taikant specialų reguliavimą ir ar tai reikalauja specialaus ginčo nagrinėjimo subjekto – teismo. Vien tai, kad konkretus ginčas, kilęs iš sutarties, negalėtų būti sprendžiamas arbitražu, jokiu būdu nereiškia, kad dėl to sutartyje esantis arbitražinis susitarimas negaliotų visiems iš tos sutarties kylantiems ginčams. Ginčas, kylantis iš sutarties, kurioje įrašyta arbitražinė išlyga, gali būti nearbitruotinas, tačiau arbitražinė išlyga, kaip atskira sutartis, gali galioti. Ir priešingai – konkretus ginčas pagal savo teisinio santykio kvalifikavimą galėtų būti arbitruotinas, tačiau dėl įvairių priežasčių gali negalioti sutartyje esanti arbitražinė išlyga. Teismai nepagrįstai nurodė, kad dėl to, jog šalių ginčas nearbitruotinas, arbitražinės išlygos, įtvirtintos Sutartyse, yra negaliojančios.
4. Teismai netinkamai taikė sutarčių teisės nuostatas, taip pat įrodymus ir įrodinėjimą reglamentuojančias teisės normas. Pirma, šalys buvo išreiškusios valią perduoti ginčus, kylančius iš Sutarčių, nagrinėti arbitraže. Taigi teismų nurodymas, kad ginčo šalys net ir po bylos iškėlimo teisme nepasiekė susitarimo dėl ginčų sprendimo tvarkos pakeitimo, nėra ir negali būti motyvas (argumentas) sprendžiant dėl ginčijamų arbitražinių išlygų galiojimo, nes ši aplinkybė tik iliustruoja faktą, kad tuo klausimu tarp šalių jau buvo kilęs ginčas dėl susitarimo galiojimo. Iš byloje esančių įrodymų matyti, kad kasatorius nesutiko su ieškovo pozicija, jog arbitražiniai susitarimai negalioja ir nesutiko perduoti ginčų iš Sutarčių teismams. Teismai tokiomis aplinkybėmis negalėjo padaryti išvados, kad šalys neišreiškė valios perduoti ginčus nagrinėti arbitraže, o padarę tokią išvadą pažeidė CPK 185 straipsnio 2 dalį, 176 straipsnį.
5. Teismai nepagrįstai netaikė ir netinkamai taikė sutarčių aiškinimo *contra preferentem* taisyklę. CK 6.193 straipsnio 4 dalyje, taip pat Europos sutarčių teisės principų 5.103 straipsnyje įtvirtinta *contra preferentem* taisyklė, pagal kurią neaiškios sutarties sąlygos aiškinamos jas pasiūliusios šalies nenaudai ir jas priėmusios šalies naudai. Teismai be jokio pagrindo ir todėl neteisėtai sprendė, kad ši sutarčių aiškinimo taisyklė netaikytina, nes šalys yra juridiniai asmenys, galintys naudotis teisininkų pagalba, todėl nė viena jų nelaikytina dominuojančia ar silpnesne kitos atžvilgiu. Nei CK 6.193 straipsnio 4 dalies, nei Europos sutarčių teisės principų 5.103 straipsnio nuostatos *contra preferetem* taisyklės taikymo nesieja su asmens kaip sutarties šalies rūšimi ir (ar) teisine organizacine forma bei galimybėmis naudotis išorinėmis paslaugomis. Byloje nesant ieškovo pozicijos dėl jo paties pasiūlytų Sutarčių sąlygų formulavimo ir įrašymo aplinkybių, teismams, tinkamai taikant sutarčių aiškinimo taisykles ir vertinant įrodymus bei nepažeidžiant CK 6.193 straipsnio 4 dalies ir Europos sutarčių teisės principų 5.103 straipsnio nuostatų, buvo pakankamas pagrindas laikyti, kad Sutarčių formuluočių netikslumai ir abejonės dėl jų galiojimo aiškintinos ieškovo nenaudai ir atsakovo naudai, t. y. spręsti, kad ginčijamas arbitražinis susitarimas yra sudarytas, o ne priešingai.
6. Teismas nepagrįstai netaikė *in favor contractus* taisyklės ir padarė išvadą, kad arbitražiniai susitarimai yra niekiniai, nes šalys Sutartyse nenurodė arbitražo institucijos, kuri būtų kompetentinga nagrinėti šalių ginčą. Jokios kitos panašiu pavadinimu į Sutartyse nurodytą arbitražo institucijos Lietuvoje nebuvo, buvo tik viena – Arbitražo teismas prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai Lietuva. Ši institucija, kaip nurodo pats ieškovas, 2003 spalio 27 d. buvo sujungta su nuolatine arbitražo institucija „Vilniaus tarptautinis komercinis arbitražas“ ir įkurta nuolatinė arbitražo institucija "Vilniaus komercinio arbitražo teismas", užtikrinanti reorganizuotos institucijos veiklos tęstinumą. Dėl šios priežasties atsakovas, gavęs ieškovo siūlymą keisti ginčų nagrinėjimo būdą, sutiko tik patikslinti Sutartyse nurodytos arbitražo institucijos pavadinimą į „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“, o ne atsisakyti arbitražinio susitarimo. Tokiomis bylos aplinkybėmis teismams nebuvo jokio faktinio pagrindo sutikti su ieškovo teiginiais, kad tariamai nebuvo kam pateikti ieškinio, nes formaliai nebuvo tokios arbitražo institucijos, kurios pavadinimas nurodytas Sutartyse. Arbitražinio susitarimo turinio trūkumai savaime nesudaro pagrindo jo nepripažinti, o ta aplinkybė, kad arbitražinis susitarimas nenustato tam tikrų sąlygų, pavyzdžiui, arbitrų skaičiaus, jų skyrimo tvarkos ir pan., nėra pakankamas pagrindas nepripažinti tokio arbitražinio susitarimo. Nustačius, kad šalys buvo išreiškusios valią ginčus perduoti

nagrinėti arbitraže ir taip eliminuoti ginčų nagrinėjimą iš teismo kompetencijos, kilus abejonių dėl arbitražinio susitarimo, jos turi būti aiškinamos arbitražinio susitarimo galiojimo naudai.

7. Teismų išvada, kad sutartyse įrašytos arbitražinės išlygos yra niekinės, nėra pagrįsta bylos duomenimis ir prieštarauja KAĮ 10 straipsnio, CK 1.78 straipsnio nuostatoms. Iš byloje esančių duomenų matyti, kad prašomi pripažinti niekiniais arbitražiniai susitarimai neprieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ir (ar) gerai moralei, jie nėra tariami ar apsimestiniai susitarimai. Teismai nenurodė, kokiais įstatyme nustatytais pagrindais pripažino arbitražinius susitarimus būtent niekiniais. Be to, teismai nepagrįstai ir neteisėtai arbitražinių susitarimų pripažinimą niekiniais pagrindė ginčo tariamu nearbitruotinumu. Atsižvelgus į šiuos nurodytus pagrindus ir byloje esančius duomenis darytina išvada, kad šios arbitražinės išlygos nėra niekinės, o negaliojančiomis galėtų būti pripažintos tik jas nuginčijus. Kasatorius nurodė, kad Sutartyse esančias arbitražines išlygas laikyti nuginčytomis nėra jokių faktinių ir teisinių pagrindų – byloje nustatyti duomenys tiek taikant CK 6.193 straipsnyje įtvirtintas sutarčių aiškinimo taisykles, tiek atsižvelgiant į teismų praktiką dėl įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo, sudaro pagrindą priešingai, nei teismų padaryta, išvadai – arbitražiniai susitarimai yra galiojantys.
8. Teismai netinkamai aiškino ir taikė CPK 24 straipsnio 2 dalį, nes šioje byloje nekilo jokios įstatymų kolizijos ir nebuvo jokių abejonių dėl konkretaus ginčo priskyrimo teismui. Bylos nagrinėjimo ribas dėl arbitražinės išlygos galiojimo sudarė atsakymas į klausimą, ar galioja arbitražiniai susitarimai. Atsakius į šį klausimą jokių abejonių nebegalėtų likti, o reikėtų pasiųsti šalis į arbitražą. Tačiau atsakyti į šį klausimą galima tik iš esmės išnagrinėjus reikalavimą dėl arbitražinės išlygos galiojimo. Teismai tariamą abejonės dėl ginčo priskirtinumo teismams buvimą panaudojo kaip esą jau nustatytą faktą savo sprendimui dėl arbitražinių susitarimų pripažinimo niekiniais, pagrįsti. Teismų išvada, kad kasatorius neprašė ginčo perduoti spręsti arbitražui, taip pat neatitinka tikrovės.
9. Teismai nepagrįstai nenagrinėtą paliko ieškovo reikalavimą pripažinti kasatorių pažeidus Sutarčių 4.4 ir 5.6 punktus. Kasatorius nurodo, kad, apeliacinės instancijos teismui nustačius, jog ieškinio reikalavimas yra suformuluotas netinkamai, nes nėra nurodytas tinkamas dalykas, ji turėjo vertinti, ar yra atskleista reikalavimo pripažinti atsakovą pažeidusiu Sutarčių 4.4 ir 5.6 punktus esmė ir ar bus įmanoma nagrinėti šį reikalavimą apeliacine tvarka, ar dėl reikalavimo esmės neatskleidimo jis turi būti perduotas iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Apeliacinės instancijos teismas, nekonstatavęs bylos esmės neatskleidimo, visiškai nepagrįstai nesiėmė taisyti pirmosios instancijos teismo padarytas teisės ir fakto klaidų, kurias tiek pagal įstatymą, tiek pagal suformuotą teismų praktiką turėjo ištaisyti. Palikdamas šį reikalavimą nenagrinėtą apeliacinės instancijos teismas pažeidė ne tik proceso teisės normas, nustatančias reikalavimo palikimo nenagrinėto sąlygas, bet ir CPK 2 straipsnyje įtvirtintus civilinio proceso tikslus.

Ieškovas UAB AK „Aviabaltika“ byloje pateikė kasacinį skundą ir atsiliepimą į atsakovo pateiktą kasacinį skundą. Ieškovo kasacinis skundas grindžiamas šiais pagrindiniais argumentais:

1. Apeliacinės instancijos teismas vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. gegužės 15 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-552/2000 suformuota praktika, pagal kurią, kreipdamasis į teismą asmuo turi nurodyti, kad jis turi subjektinę teisę, kad šią teisę pažeidžia, kėsinasi pažeisti ar ginčija atsakovas ir nurodyti materialųjį reikalavimą: kaip prašoma apginti pažeistą ar ginčijamą teisę ar saugomą įstatymo interesą, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. gegužės 15 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-552/2000. Pastarojoje nurodytos faktinės aplinkybės ir šioje byloje nagrinėtos faktinės aplinkybės yra skirtingos, todėl teismas visiškai nepagrįstai vadovavosi pirmiau nurodyta kasacinio teismo nutartimi, priimdamas apeliacinės instancijos sprendimą šioje byloje. Nagrinėjamu atveju ieškovas kreipėsi į teismą ir ieškinio reikalavimus kildino iš jo ir atsakovo pasirašytų sutarčių ir jų pažeidimo, todėl neabejotinai pagrįsta teigti, kad, teikdamas ieškinį teismui, ieškovas siekė ir siekia apginti savo subjektinę teisę. Taigi iš byloje esančių sutarčių yra aišku, kad teisę reikšti ieškinį, kildinant reikalavimus dėl netinkamo sutarties vykdymo, ieškovas turėjo. Nuspręsdamas kitaip (t. y. palikdamas ieškinio reikalavimus nenagrinėtus dėl pripažinimo atsakovą pažeidusiu sutarties nuostatas), apeliacinės instancijos teismas pažeidė ieškovo konstitucinę teisę į teisminę gynybą (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnis), civilinio proceso normas, t. y. CPK 4 ir 5 straipsnius, kurie turėjo įtakos neteisėto sprendimo priėmimui.
2. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, kad visus su sutarčių vykdymu susijusius klausimus šalys jau yra išsprendusios neteismine tvarka, todėl šio reikalavimo išsprendimas neturės jokios įtakos

ieškovo teisėms ir teisėtiems interesams, taip pat, kad ieškovas nenurodė pageidaujamo ir teismo prašomo pritaikyti pažeistos teisės gynimo būdo, nurodyto CK 1.138 straipsnyje. Civilinio kodekso 1.138 straipsnio 1 dalies 1 punkte straipsnyje nurodyta, kad civilines teises įstatymų nustatyta tvarka gina teismas jas pripažindamas. CK 1.136 straipsnio, reglamentuojančio civilinių teisių ir pareigų atsiradimo pagrindus, 2 dalies 2 punkte nustatyta, kad civilinės teisės ir pareigos atsiranda iš teismo sprendimų. Dažniausiai teismų sprendimai pakeičia ar nutraukia civilines teises ir pareigas, tačiau taip pat tokie teismų sprendimai gali būti pagrindu šioms teisėms bei pareigoms atsirasti. Tokiu atveju teismo sprendimas prilyginamas juridiniam faktui, sukuriančiam civilines teises ir pareigas. Tai reiškia, kad, įsigaliojus teismo sprendimui, pripažįstama, jog atsirado ir civilinės teisės, ir pareigos. Kasatoriaus nuomone, toks teismo aiškinimas, kad esą vienu metu ieškovas privalo suformuluoti ir reikalavimą pripažinti ieškovą pažeidus sutarčių nuostatas, ir reikalavimą atlyginti sutarčių nuostolius (žalą), neatitinka civilinio proceso principų, pirmiausia – dispozityvumo, taip pat teisės kreiptis į teismą. Ieškovo nuomone, teismui pripažinus, kad atsakovas pažeidė sutarties nuostatas, galimi įvairūs ieškovo teisių gynimo būdai, galimas ir ieškovo pripažinimas pažeidusius sutarčių nuostatas, taip pat ikiteisminis nuostolių (žalos) atlyginimo būdas. Ir tik šalims nesutarus, ginčo sprendimas galimas teismine tvarka ir priverstiniu sprendimo vykdymu. Ieškovas visiškai nesutinka su apeliacinės instancijos teismo argumentais, kad reikalavimo išsprendimas dėl pripažinimo, kad atsakovas pažeidė sutarties nuostatas, neturės jokios įtakos ieškovo teisėms ir teisėtiems interesams, nes yra priešingai – patenkinus minėtą reikalavimą teismo sprendimu būtų sukurtas naujas šalių teisinis santykis.

3. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sprendė, kad toks reikalavimas pagal ieškovo pateiktus įrodymus nesusijęs su realiu ieškovo teisių gynimu, nes visus su sutarčių vykdymu susijusius klausimus jos jau yra išsprendusios neteismine tvarka. Toks apeliacinio teismo argumentas, kad reikalavimas pripažinti, jog atsakovas pažeidė sutartį, yra nesusijęs su realiu ieškovo teisių gynimu, prieštarauja CK 1.136 straipsnio 2 dalies 2 punktui. Teismui patenkinus sprendimu tokį ieškinio reikalavimą, būtų sukurtas teisinis pagrindas, t. y. sukurtos teisės ieškovui ir pareigos atsakovui, todėl neabejotinai toks reikalavimas yra susijęs su ieškovo teisių gynimu. Apeliacinio teismo argumentas, kad šalys yra išsprendusios visus su sutarčių vykdymu susijusius klausimus neteismine tvarka ir dėl to reikalavimo pripažinti, kad atsakovas pažeidė sutarties nuostatas, patenkinimas nesusijęs su realiu ieškovo teisių gynimu yra nepagrįstas, nes susitarimai dėl tolimesnio sutarties vykdymo niekaip nesusiję su buvusiais sutarčių pažeidimais, jų konstatavimu ir pan. Iš byloje esančių rašytinių įrodymų, atsakovo pateiktų paaiškinimų įrodyta, kad jis pažeidė sutarties nuostatas. Tai ir prašo pripažinti ieškovas. Jų pažeidimo fakto neginčijo ir pats atsakovas, todėl, atsižvelgiant į tai, kad Civilinio kodekso normos reglamentuoja, jog civilinės teisės ir pareigos atsiranda ir iš teismo sprendimų, ieškovo ieškinio reikalavimas pripažintinas pagrįstu, atitinkančiu įstatymų nuostatas ir turi būti tenkinamas.
4. Ginčijama apeliacinės instancijos teismo nutartimi buvo suvaržyta ieškovo teisė pašalinti galimus ieškinio reikalavimo trūkumus, skųsti teismo sprendimą dėl tokių trūkumų šalinimo apeliacine tvarka, t.y. teikti atskirąjį skundą. Ieškovas nebuvo įpareigotas pašalinti procesinio dokumento – ieškinio trūkumus, tokios teisės jam nebuvo suteikta, o iš karto pareiškimas buvo paliktas nenagrinėtas apeliacinėje instancijoje, todėl ieškovas prarado teisę tikslinti ieškinio reikalavimus. Be to, tokia apeliacinės instancijos teismo nutartis pažeidė ir CPK 329 straipsnio 1 dalį.

Ieškovas atsiliepimu į atsakovo kasacinį skundą prašo atmesti atsakovo kasacinį skundą ir tenkinti jo pateiktą kasacinį skundą. Atsiliepimas grindžiamas šiais pagrindiniais argumentais:

1. Teismai pagrįstai šalių ginčą pripažino nearbitruotinu, nes valstybė turi pareigą užtikrinti aviacijos saugumą, o tai yra viešojo intereso dalis, dėl ko ginčas negali būti nagrinėjamas arbitraže. Be to, kad nagrinėjamu atveju ginčas negalėjo būti arbitruotinas tiek dėl to, kad ginčo esmė – teisiniai santykiai, patenkantys į nearbitruotinus Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo, galiojusio ieškinio priėmimo ir teismo sprendimo pirmosios instancijos teisme priėmimo metu (1996 m. balandžio 2 d. įstatymo redakcija Nr. 1-127'4), 11 straipsnio 1 dalies prasme, tiek ir dėl tos priežasties, kad neegzistavo ir neegzistuoja institucinis arbitražas ar arbitražas *ad hoc*, kuris būtų kompetetingas nagrinėti šalių ginčą. Šiuos nearbitruotinumo ir arbitražinės išlygos negaliojimo aspektus, atsiliepimą teikiančios šalies nuomone, tiek pirmosios, tiek ir apeliacinės instancijos teismas išsprendė tinkamai, todėl kasacinio skundo dalis atmestina.
2. Šalių sutartyse buvo numatyta, kad sraigtasparniai, kaip remonto sutartyse aptarti daiktai, po kapitalinio jų remonto bus tikrinami bandomųjų skrydžių metu, ir tokie skrydžiai buvo faktiškai atlikti ne kur nors

kitur, o ieškovo bazėje Kauno rajone, naudojant ir viešąjį Kauno oro uosto resursą. Nors kasaciniame skunde kasatorius teigia: ***„tuo tarpu** Sprendime Teismas apsiribojo tik fraze, kad „valstybės pareiga yra užtikrinti aviacijos **skrydžių saugumą",*** tačiau toks kasacinio skundo motyvas nėra pagrįstas, nes šis aspektas buvo išsamiai tirtas tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teisme.

3. Teismai pagrįstai rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011, 2012 m. birželio 26 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2012, 2010 m. kovo 16 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2010, 2007 m. kovo 5 d. nutartimi c.b. Nr. 3K-3-62/2007. Rėmimasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011, taip pat yra tinkamas, nes *ratio decidendi* šioje byloje yra analogiškas: kaip Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas buvo pripažintas *lex specialis* minėtoje civilinėje byloje, taip ir šioje byloje Lietuvos Respublikos aviacijos įstatymas analogiškai yra *lex specialis*, taikytinas kartu su Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normomis, taip pat su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (1996 m. balandžio 2 d. įstatymo redakcija Nr. 1-1274) normomis. Pripažįstant išimtinę teismų kompetenciją saugoti viešąjį interesą viešųjų pirkimų srityje, šį atsiliepimą teikiančio ieškovo manymu, teismų kompetencija jokiu būdu negali būti siauresnė aviacijos saugumo srityje.
4. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai tyrė ir aiškinosi aspektus tiek dėl ginčo nearbitruotinumo, tiek dėl institucinio ar arbitražo *ad hoc* nebuvimo, ir ta aplinkybė, kad šalys nesusitarė dėl ginčo perdavimo konkrečiam veikiančiam arbitražui, teismų buvo tinkamai įvertinta, taip pat ir Civilinio proceso kodekso 23 straipsnio, Komercinio arbitražo įstatymo 9 ir 11 straipsnių teisinio reguliavimo pagrindais. Tinkamai buvo įvertinta ir paties atsakovo pasirinkta procesinė pozicija, reiškianti teismų kompetencijos pripažinimą.
5. Kasatorius be pagrindo tapatina nesusitarimą dėl arbitrų skaičiaus, jų skyrimo tvarkos ar pan. su tokia esmine aplinkybe, kaip institucinio ar arbitražo *ad hoc* neegzistavimas Sutarčių sudarymo, ieškinio priėmimo bei sprendimo ir nutarties priėmimo žemesniųjų instancijų teismuose metu. Ieškovo nuomone, sutarčių laisvės principas negali būti pažeidžiamas perduodant šalių ginčą spręsti vienos šalies pageidavimu ar teismo sprendimu (nepaisant abiejų šalių valios) tokiam arbitražui, dėl kokio šalys nebuvo ir nėra susitarusios. Kasatoriaus motyvai, kad esą arbitražinis teismas pats priima sprendimą dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą, įskaitant atvejus, kai kyla abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo ar jo galiojimo, nėra pagrįstas ne tik dėl to, kad šioje byloje buvo kreiptasi ne į arbitražą (kurio, kaip minėta, ir nėra), o į teismą, kas visiškai atitiko Komercinio arbitražo įstatymo 10 straipsnio (1996 m. balandžio 2 d. įstatymo redakcija Nr. 1-1274) nuostatas. Teismai pagrįstai įvertino, kad arbitražo kompetencija jurisdikcijos klausimais nėra išimtinė, todėl dėl šios dalies priėmė pagrįstą atitinkamą sprendimą ir nutartį.
6. Atsakovas siekdamas tokios taisyklės, kaip *contra proferentem,* taikymo, proceso žemesniųjų instancijų teismuose metu turėjo nurodyti ir įrodyti, kokią nenaudą jam sukuria ginčo nagrinėjimas teisme, o ne arbitraže, kokiu būdu riboja jo teises ar kokiu būdu sukuria papildomą naudą ieškovui, nukrypsta nuo šalių lygiateisiškumo principo; atsakovas tokio šalių nelygiateisiškumo neįrodinėjo ir nenurodė, kaip jo teisės šiuo aspektu galėtų būti pažeistos. Dėl tų pačių priežasčių negali būti taikoma ir *in favor contractus* taisyklė.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl arbitražinio susitarimo galiojimo

Arbitražinio susitarimo sudarymo tvarką ir galiojimo klausimus reglamentuoja Komercinio arbitražo įstatymo 10–12 straipsniai. Pažymėtina, kad nauja Komercinio arbitražo įstatymo redakcija galioja nuo 2012 m. birželio 30 d. Šio įstatymo projekto lydimajame dokumente – Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812, 813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 812^1 straipsniu įstatymo

projektų aiškinamajame rašte“ nurodyta, kad įstatymo projektas parengtas atsižvelgiant į 2006 m. UNCITRAL pavyzdinį tarptautinio komercinio arbitražo įstatymą, kuris yra visuotinai pripažintas ir fundamentalus dokumentas. Taigi aiškinant ir taikant Komercinio arbitražo įstatymą svarbu atkreipti dėmesį į 2006 m. UNCITRAL pavyzdinio tarptautinio komercinio arbitražo įstatymo nuostatas bei pateikiamą jų interpretavimą tam, kad būtų maksimaliai užtikrintas tinkamas įstatymo nuostatų aiškinimas bei taikymas.

Komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „Arbitražinis susitarimas gali būti pripažintas negaliojančiu teismo tvarka vienos iš šalių reikalavimu bendraisiais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindais arba nustačius, kad pažeisti šio įstatymo 10 ir 12 straipsnių reikalavimai“. Komercinio arbitražo įstatymo 10 straipsnyje nustatyta, kokia turi būti arbitražinio susitarimo forma. Arbitražinis susitarimas sudaromas raštu ir laikomas galiojančiu esant tokioms sąlygoms: 1) įformintas bendru šalių pasirašytu dokumentu arba 2) sudarytas šalims apsikeičiant raštais (kurie gali būti siunčiami elektroninių ryšių galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrintas perduodamos informacijos vientisumas ir autentiškumas) ar kitais dokumentais, kuriuose fiksuojamas tokio susitarimo sudarymo faktas; arba 3) sudarytas naudojantis elektroninių ryšių galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrintas perduodamos informacijos vientisumas ir autentiškumas ir juose esanti informacija yra prieinama toliau naudoti; arba 4) šalys apsikeičia ieškiniu ir atsiliepimu į ieškinį, kuriuose viena šalis tvirtina, o kita šalis neneigia, kad jos sudarė arbitražinį susitarimą; arba 5) yra kitokių rašytinių įrodymų, kad šalys yra sudariusios ar pripažįsta arbitražinį susitarimą.

Kaip savo praktikoje yra išaiškinęs Lietuvos Aukščiausiojo Teismas, arbitražinis susitarimas yra sutartis, kuria šalys susitaria spręsti tarpusavio ginčus arbitraže, o ne teismine tvarka. Remiantis kasacinio teismo formuojama praktika arbitražinio susitarimo tikslas yra atsisakyti bet kurios valstybės teismų jurisdikcijos ir perduoti ginčą spręsti arbitražui. Sudarytas arbitražinis susitarimas yra šalims privalomas ir jos negali vienašališkai jo keisti, taip pat pažeisti, t. y. kilus ginčui, rinktis vietoje arbitražo kitą, pavyzdžiui, teisminį ginčo sprendimo būdą. Taigi arbitražo procesas yra teismo proceso alternatyva. Ginčo sprendimo arbitražu būdo pasirinkimas reiškia, kad šalys susitaria nesikreipti dėl ginčo sprendimo į valstybės teismą ir paveda jų ginčą spręsti privatiems asmenims – arbitrams. Arbitražinis susitarimas, viena vertus, panaikina teismo jurisdikciją, antra vertus, sukuria alternatyviąją jurisdikciją – arbitražo jurisdikciją (2010 m. kovo mėn. 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-116/2010 *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertchnik GmbH*, 2013 m. birželio 28 d. nutartis, priimta byloje pagal ribotos atsakomybės bendrovės *„Kutter“* pareiškimą).

1958 metų Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo II straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „Susitariančiosios valstybės teismas, jeigu į jį patenka ieškinys tokiu klausimu, dėl kurio šalys sudarė šiame straipsnyje numatomą susitarimą, turi, vienai iš pusių prašant, pasiųsti puses į arbitražą, jeigu nenustato, kad minėtas susitarimas yra negaliojantis, neteko galios arba negali būti įvykdytas.” Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad teismas gali neatsisakyti spręsti šalių ginčą, jeigu nustato, kad arbitražinis susitarimas yra negaliojantis, niekinis, neveikiantis (praradęs reikšmę) ar jo negalima įvykdyti. Tokie atvejai galimi, kai arbitražinė išlyga yra akivaizdžiai negaliojanti, o niekinis arbitražinio susitarimo pobūdis turi būti akivaizdus. Aiškindamas, kaip turi būti suprantamas niekinis arbitražinio susitarimo pobūdis, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad turi būti akivaizdu, jog toks susitarimas prieštarauja tos valstybės viešajai tvarkai ar imperatyviajai nacionalinės teisės normai; teismas *ex officio* gali pripažinti arbitražinį susitarimą negaliojančiu arba, kitaip tariant, gali nepripažinti arbitražinio susitarimo tik tokiu atveju, kai nėra jokių abejonių dėl atitinkamo susitarimo prieštaravimo viešajai tvarkai ar imperatyviajai įstatymo normai, ir tam, kad būtų padaryta tokia išvada, nereikia papildomai aiškintis bylos aplinkybių ir rinkti bei tirti papildomų įrodymų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. kovo 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“*, bylos Nr. 3K-3-62/2007, 2010 m. kovo mėn. 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“*, bylos Nr. 3K-3-116/2010, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio mėn. 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *N. V. K., I. V. K., R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“*, bylos Nr. 3K-3-353/2012).

Arbitražinio susitarimo šalys taip pat turi teisę ginčyti arbitražinį susitarimą teisme. Tokia šalies teisė netiesiogiai yra pripažįstama 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo II straipsnio 3 dalyje, tokią galimybę patvirtina ir Komercinio arbitražo įstatymo 10 straipsnio nuostatos, pagal kurias arbitražinis susitarimas gali būti pripažintas negaliojančiu vienos iš šalių reikalavimu, bendraisiais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindais. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas šią įstatymo nuostatą, yra nurodęs, kad arbitražinis susitarimas gali būti pripažintas negaliojančiu vienos iš šalių

reikalavimu, bendraisiais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio mėn. 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *A. Z. v. Amplico Life Pierwsze Amerykansko–Polskie Towarzystwo Ubezpieczen Na Zycie i Reasekuraciji Spolka Akcyjna*, bylos Nr. 3K-3-470/2012, 2012 m. birželio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *N. v. K., I. v. K., R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora"*, bylos Nr. 3K-3-353/2012). Komercinio arbitražo įstatymo 10 straipsnyje taip pat nustatyta, kad arbitražinis susitarimas gali būti pripažintas negaliojančiu nustačius, jog yra pažeisti šio įstatymo 9 ir 11 straipsnių reikalavimai.

Tarptautinio komercinio arbitražo teorijoje išskiriami du principai, kurie yra svarbūs vertinant arbitražinio susitarimo (ar arbitražinės išlygos) galiojimą. Pirma, arbitražinis susitarimas yra atskirtas, autonomiškas ir nepriklausomas nuo pagrindinės sutarties (autonomiškumo principas) ir antra, principas, žinomas kaip kompetencijos–kompetencijos doktrina. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje praktikoje įtvirtinta kontinentinės teisės valstybėse visuotinai pripažįstama arbitražo teisė spręsti dėl savo kompetencijos, taip pat arbitražinio susitarimo galiojimo klausimus (kompetencijos–kompetencijos doktrina). Taigi, kompetencijos–kompetencijos doktrina arbitražo teismui suteikia galimybę spręsti dėl savo kompetencijos, o arbitražinės išlygos autonomiškumas reiškia, kad arbitražo teismui pagal savo kompetenciją nusprendus, kad sutartis, kurioje įtvirtinta arbitražinė išlyga, yra niekinė, arbitražinė išlyga yra išsaugoma, nes dėl pagrindinės sutarties negaliojimo ji automatiškai nėra pripažįstama negaliojančia, o arbitražo teismas nepraranda jurisdikcijos. Kaip nurodyta kasacinio teismo praktikoje, tai taip pat reiškia, kad bendrosios kompetencijos teismas paprastai negali spręsti arbitražo kompetencijos klausimo, kol arbitrai nepriims sprendimo. Arbitražo teisė spręsti dėl savo jurisdikcijos įtvirtinta UNCITRAL tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdinio įstatymo 16 straipsnyje, Komercinio arbitražo įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje. Tai, kad arbitražas visų pirma pats sprendžia dėl savo jurisdikcijos, pripažįstama ir teismų praktikoje (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *A. V. individuali įmonė v. K. C. firma „Schwarz"*, bylos Nr. 3K-3-612/2004; 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Mažeikių nafta" v. ACE European Group Limited* ir kt., bylos Nr. 3K-3-64/2010).

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad tuo atveju, kai arbitražinė išlyga tenkina reikalavimus, keliamus sutarčiai, ir bylą dėl arbitražinio susitarimo galiojimo bendraisiais sandorių negaliojimo pagrindais nagrinėjantis teismas gali nustatyti arbitražinio susitarimo prasmę, remdamasis bendraisiais sutarčių aiškinimo principais, toks arbitražinis susitarimas galioja ir jį įmanoma įvykdyti tol, kol arbitražiniame susitarime nustatytos sąlygos yra tenkinamos. Jei teismui neįmanoma nustatyti dalies arbitražinio susitarimo prasmės, tokiu atveju tarptautinio komercinio arbitražo doktrinoje jis priskiriamas „patologiniams" arbitražiniams susitarimams. Kai teismas sprendžia dėl „patologinio" arbitražinio susitarimo galiojimo, jis turi aiškintis šio arbitražinio susitarimo prasmę, ir, kaip nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, kilus abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo ir jo galiojimo, abejonės aiškinamos arbitražinio susitarimo galiojimo naudai, t. y. taikomas principas *in favor contractus* (žr. taip pat, pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. kovo 5 d. nutartį, priimta civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV"*, bylos Nr. 3K-3-62/2007, 2002 m. kovo 27 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje JAV ribotos atsakomybės bendrovė *„Main Bridge, L. L. C" v. UAB „Lakvita"*, bylos Nr. 3K-3-681/2002).

Kai šalys išreiškė intenciją ginčus spręsti arbitražo teisme, teismas turėtų tokią šalių valią įgyvendinti, net jei kai kurie arbitražinio susitarimo aspektai yra netikslūs, kaip yra nagrinėjamu atveju. Šalių valia turi būti įgyvendinama, jei arbitražinis susitarimas gali būti įvykdomas neteikiant privalumų nė vienos iš šalių teisėms. Taigi, pirma, teismai arbitražinius susitarimus turi aiškinti taikydami *in favors contractus* principą, antra, aiškinant arbitražinį susitarimą pirmenybė turi būti teikiama tokiam aiškinimui, kuris leistų išsaugoti arbitražinio susitarimo efektyvumą (efektyvaus aiškinimo principas). Pažymėtina, kad šis principas turi būti taikomas konkrečiai įvertinus kiekvienos nagrinėjamos bylos aplinkybes, nes išsamus bylos aplinkybių ištyrimas leidžia nustatyti, kokia buvo šalių valia ir ar yra pagrindas pripažinti arbitražinį susitarimą „patologiniu" ir jį aiškinti remiantis efektyvaus aiškinimo principu.

Kasacinio teismo praktikoje taip pat nurodyta, kad pagal arbitražo doktrinoje ir praktikoje galiojančias nuostatas arbitražinio susitarimo buvimą ir galiojimą, taigi šalių valią spręsti ginčus arbitražine tvarka, gali patvirtinti ne tik rašytiniai įrodymai, bet ir kiti faktai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 25 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Szolmar" v. UAB „Ukmedė"*, bylos Nr. 3K-7-999/2003).

Nagrinėjamoje byloje į teismą kreipėsi ieškovas prašydamas pripažinti arbitražinį susitarimą niekiniu, nes arbitražinėje išlygoje, kuri yra įtvirtina šalių sudarytose sutartyse, numatytas arbitražo teismas – Lietuvos

Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teismas – ieškovo teigimu, neegzistavo nei sutarties sudarymo metu, nei ieškovo kreipimosi į teismą metu.

Nagrinėjamoje byloje šalys arbitražinį susitarimą įformino kaip arbitražinę išlygą ir tai atitinka Komercinio arbitražo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies reikalavimus. Šalys įrašė šią arbitražinę išlygą šalių sudarytose sutartyse: 2009 m. liepos 24 d. Sutarties Nr. FT-AB-CNTPO-003 (toliau – pirma sutartis) 12 straipsnyje, 2009 m. rugsėjo 9 d. Sutarties Nr. FT-AB-CNTPO-004 (toliau – antra sutartis) 12 straipsnyje ir 2009 m. rugsėjo 15 d. Sutarties Nr. FT-AB-CNTPO-005 (toliau – trečia sutartis) 12 straipsnyje. Pirmoje sutartyje įtvirtinta arbitražinė išlyga nurodo, kad „12.1. Visi bet kokio pobūdžio ginčai ir nesutarimai, galintys kilti dėl šios Sutarties arba su ja susiję, bus sprendžiami derybų būdu tarp šalių. 12.2. Jei šalys nesugebės pasiekti susitarimo, visi ginčai ir nesutarimai, galintys kilti dėl šios Sutarties arba su ja susiję, bus sprendžiamo arbitražo teismo būdu Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teisme pagal šio arbitražinio teismo galiojančią procedūrą. Arbitražo sprendimai bus galutinai ir privalomi abejoms šalims“. Antroje ir trečioje sutartyse įtvirtinta analogiška arbitražinė išlyga. Ieškovas 2010 m. rugsėjo 13 d. ieškiniu kreipėsi į teismą ir prašė arbitražines išlygas, įtvirtintas pirmoje, antroje ir trečioje sutartyse, pripažinti niekinėmis. Ieškovo nuomone, jos niekinės, nes sutarčių pasirašymo metu toks arbitražo teismas neegzistavo, o 2003 m. spalio 27 d. „Arbitražo teismas prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai Lietuva“ reorganizavimo būdu buvo sujungtas su Vilniaus tarptautiniu komerciniu arbitražu ir įkurta nuolatinė arbitražo institucija Vilniaus komercinio arbitražo teismas.

Vertinant, ar šalių ginčas teismingas teismui ar arbitražui, svarbu nustatyti du dalykus: pirma, kokia buvo principinė šalių valia dėl tarpusavio ginčų sprendimo pagal pirmą, antrą ir trečią sutartis. Jei būtų nustatyta, kad šalių principinė valia ginčus spręsti arbitraže egzistavo, svarbu nustatyti, ar pagal egzistuojančią arbitražinę išlygą teismas gali nustatyti, kuri konkreti arbitražinė ginčų nagrinėjimo institucija turi spręsti šalių ginčą.

Kaip nustatyta byloje, šalys pirmoje, antroje ir trečioje sutartyse nurodė, kad ginčai bus sprendžiami arbitraže. Vėliau vyko šalių susirašinėjimas dėl papildomų susitarimų prie pirmos, antros ir trečios sutarčių sudarymo, taip pat buvo aptariamas arbitražinės išlygos keitimo klausimas.

Iš šalių susirašinėjimo, kurį tyrė ir vertino žemesnės instancijos teismai, matyti, kad kasatorius savo 2011 m. sausio 19 d. laiške nurodė tokią 13.1 punkto formuluotę: „Sutarties FT-AB-CNTPO-003 12 punkte (Arbitražas) nustatyta tvarka taikoma su tokiais pakeitimais: Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų arbitražo teismas keičiamas į Vilniaus komercinio arbitražo teismą Sutartyje FT-AB-CNTPO-003 nurodytais tikslais“. Ieškovas 2011 m. sausio 20 d. laiške atsakovui nurodė: „<...> Stengdamiesi būti sąžiningi ir teisingi visų šalių atžvilgiu, mes esame pasirengę priimti Jūsų pasiūlymą vietoj „Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų arbitražo teismas“ įrašyti „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ su galimybe naudotis Jungtinių Amerikos Valstijų Virdžinijos teismais“.

Atsakovas kartu su 2011 m. spalio 3 d. atsiliepimu į ieškinį pateikė šalių pasirašytą Papildomą susitarimą Nr. 2 prie pirmos sutarties (T. 3, b. l. 19–28). Nurodyta, kad šis Papildomas susitarimas sudarytas 2010 m. rugsėjo 25 d. Kaune, tačiau šalys jį pasirašė 2011 m. sausio 22 d., t. y. po to, kai vyko šalių susirašinėjimas. Teismui pateiktame Papildomame susitarime Nr. 2 prie pirmos sutarties nėra įtvirtinto arbitražinės išlygos pakeitimo, kuriuo arbitražinėje išlygoje vietoj „Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų arbitražo teismas“ būtų įrašytas „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“. Taip pat šalių 2011 m. vasario 2 d. pasirašytame Papildomame susitarime Nr. 1 prie antros sutarties (T. 3, b.l. 32–40) ir 2010 m. lapkričio 12 d. Papildomame susitarime Nr. 2 prie trečios sutarties (T. 3, b.l. 43–52) nėra numatytas arbitražinės išlygos pakeitimas ar naujas šalių susitarimas dėl ginčo teismingumo Lietuvos ar JAV teismams.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad byloje nustatyta, kad šalys tarpusavio sutartyse sudarė arbitražinę išlygą, kurioje nurodyta, kad jų ginčai „bus sprendžiamo arbitražo teismo būdu Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teisme pagal šio arbitražinio teismo galiojančią procedūrą“, vėliau tarėsi dėl šios arbitražinės išlygos pakeitimo nurodant, kad arbitražinėje išlygoje vietoj „Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų arbitražo teismas“ būtų įrašytas „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“, taip pat ieškovas, nurodęs, kad siekia būti sąžiningas, 2011 m. sausio 20 d. laiške nurodė, kad yra pasirengęs „vietoj „Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų arbitražo teismas“ įrašyti „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ su galimybe naudotis Jungtinių Amerikos Valstijų Virdžinijos teismais“. Iš teismų tirtų dokumentų ir LITEKO sistemos matyti, kad ieškovas 2010 m. rugsėjo 13 d. pateikė ieškinį Kauno rajono apylinkės teismui. Viso bylos nagrinėjimo teisme metu ieškovas nepateikė duomenų apie tai, kad į Lietuvos teismą būtų kreipęsis po to, kai arbitražo teismas atsisakė priimti jo ieškinį dėl to, kad jis nėra kompetentingas nagrinėti ginčą.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad, nagrinėjant šalių sudarytas arbitražines išlygas, kurios įtvirtintos pirmoje, antroje ir trečioje sutartyse, šalių valia išreikšta aiškiai ir nedviprasmiškai – jos siekė jų galimus ginčus perduoti nagrinėti arbitražui ir taip atsisako valstybinių teismų jurisdikcijos. Teisėjų kolegijos vertinimu, šios savo valios šalys nepakeitė, taip pat nesudarė naujo susitarimo, kuriuo ginčą perduotų teismų jurisdikcijai, todėl nėra pagrindo šalių sudaryta arbitražinę išlygą pripažinti negaliojančia ir šalių ginčą nagrinėti teisme. Kadangi visos trys arbitražinės išlygos yra analogiškos, tai darytina išvada, kad šalys sutarė visus ginčus, kylančius iš trijų ieškovo ir kasatoriaus pasirašytų sutarčių, spręsti arbitražo teisme, toks susitarimas nebuvo pakeistas, o tokiu susitarimu šalys atsisakė valstybinių teismų jurisdikcijos.

Teisėjų kolegijai konstatavus, kad principinis šalių susitarimas ginčus spręsti arbitraže egzistavo ir kad vėlesnėmis derybomis jis nebuvo pakeistas, svarbu nustatyti, ar pagal egzistuojančią arbitražinę išlygą teismas gali nustatyti, kuri konkreti arbitražinė ginčų nagrinėjimo institucija turi spręsti šalių ginčą.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad arbitražinė išlyga, įtvirtinta šalių tarpusavio sutartyse, turi būti pripažinta „patologine“, nes institucija, kuri nurodyta arbitražinėje išlygoje (Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teismas), arbitražinės išlygos sudarymo metu neegzistavo. Tačiau svarbu išanalizuoti, ar pagal tokią arbitražinės išlygos formuluotę, taikant bendruosius sutarčių aiškinimo principus, įmanoma nustatyti, dėl kurios konkrečiai arbitražinės ginčų sprendimo institucijos šalys susitarė.

Nuolatinės arbitražo institucijos Vilniaus komercinio arbitražo teismas statuto, kuris Juridinių asmenų registre įregistruotas 2011 m. vasario 14 d., 1.2 punkte nurodyta, kad „1.2. Arbitražo teismas įsteigtas sujungiant Arbitražo teismą prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai – Lietuva su Vilniaus tarptautiniu komerciniu arbitražu, kurie abu baigia veiklą kaip juridiniai asmenys ir kurių teisės ir pareigos pereina Arbitražo teismui nuo Arbitražo teismo statuto įregistravimo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje momento“. Iš Juridinių asmenų registro duomenų matyti, kad arbitražo teismas Vilniaus komercinio arbitražo teismas buvo įsteigtas 2003 m. spalio 27 d. Taigi iki 2003 metų egzistavo Arbitražo teismas prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai – Lietuva, kurio teises ir pareigas po reorganizacijos perėmė Vilniaus komercinio arbitražo teismas. Iš šalių susirašinėjimo duomenų akivaizdu, kad ieškovas kasatoriui arbitražinėje išlygoje siūlė nurodyti būtent šį arbitražo teismą –Vilniaus komercinio arbitražo teismą, t. y. nuo 2003 m. perėmusį Arbitražo teismo prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai – Lietuva teises ir pareigas. Taigi, ieškovas išreiškė valią, kad Arbitražo teismo prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai – Lietuva teisių perėmėjas nagrinėtų šalių ginčus. Kaip teisingai teigia ieškovas, arbitražo teismo institucija, kuri būtų pavadinta „Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teismas“ neegzistavo nei iki 2003 metų, nei, ieškovo ir kasatoriaus sutarčių sudarymo metu. Tačiau iš kitų byloje esančių įrodymų ir teismų nustatytų aplinkybių darytina pagrįsta išvada, kad sutartyse šalys nurodydamos „Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teismas“ neteisingai įrašė iki 2003 m. egzistavusios arbitražo institucijos „Arbitražo teismo prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai – Lietuva“ pavadinimą. Kasatorius byloje nurodė, o ieškovas šios aplinkybės nenuginčijo, kad sutartis rengė ieškovo darbuotojai, t. y. ieškovas pateikė būtent tokias sutarčių versijas, kurioje įrašytas netikslus iki 2003 m. egzistavusios arbitražinės institucijos pavadinimas. Tai, kad šis pavadinimas nurodomas 2009 m. sudaromose sutartyse, rodo ieškovo neapdairumą, nes šalys, sudarydamos arbitražinius susitarimus, turi nurodyti tikslius arbitražinių institucijų pavadinimus. Tačiau dėl to nagrinėjamoje byloje egzistuojanti „patologinė“ arbitražinė išlyga negali būti pripažinta negaliojančia, nes iš byloje esančios medžiagos duomenų įmanoma nustatyti, kad šalys ginčui nagrinėti pasirinko Vilniaus komercinio arbitražo teismą.

Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad pavadinimas „Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teismas“ bendrinėje kalboje pagrįstai gali reikšti „Arbitražo teismo prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai – Lietuva“ arbitražo teismą. Kadangi toks pavadinimas vartojamas verslo subjektų sudarytoje sutartyje, tai reiškia, kad verslo subjektai taip sutrumpino pavadinimą, todėl ginčas turi būti perduotas nagrinėti Vilniaus komercinio arbitražo teismui – Arbitražo teismo prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai – Lietuva teisių ir pareigų perėmėjui.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad nėra pagrindo šalių sudarytą arbitražinę išlygą pripažinti negaliojančia; kadangi ji galioja, teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti šią bylą. Vadovaudamasi Civilinio proceso 294 straipsnio 1 dalies nuostata, teisėjų kolegija konstatuoja, kad byla nutrauktina kaip nenagrinėtina teisme, o ieškovas, norėdamas apginti savo pažeistas teises, turi kreiptis į Vilniaus komercinio arbitražo teismą.

Dėl kilusio ginčo arbitruotinumo

Kasaciniame skunde nurodoma, kad, priešingai nei sprendė teismai, byloje kilęs ginčas arbitruotinas, todėl gali būti perduotas nagrinėti arbitraže.

Kaip jau nurodyta pirmiau šioje nutartyje, jei arbitražinė išlyga sudaryta dėl nearbitruotino ginčo, ji yra negaliojanti. Komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodyti ginčai, kurie negali būti perduoti arbitražui: tai ginčai, kurie nagrinėtini administracinių bylų teisena, bylos, kurių nagrinėjimas priskirtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo kompetencijai, ginčai, kylantys iš šeimos teisinių santykių, ir ginčai dėl patentų, prekių ženklų ir dizaino registracijos, taip pat ginčai, kylantys iš darbo ir vartojimo sutarčių, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas, taip pat ginčai, jeigu viena iš šalių yra valstybės ar savivaldybės įmonė, taip pat valstybės ar savivaldybės įstaiga ar organizacija, išskyrus Lietuvos banką, jeigu dėl arbitražinio susitarimo nebuvo gautas išankstinis šios įmonės, įstaigos ar organizacijos steigėjo sutikimas. Kasacinio teismo praktikoje taip pat įtvirtinta nuostata, kad „įstatymo nuostatos, kuriose įtvirtinti nearbitruotini ginčai, yra imperatyviosios, todėl teismas, spręsdamas dėl šalių arbitražinio susitarimo galiojimo, turi įsitikinti, ar ginčas gali būti nagrinėjamas arbitraže; Toks Komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalies aiškinimas *per se* nereiškia, kad ginčai, kurie negali būti arbitražo ginčo dalykas, turi būti įtvirtinti viename teisės akte (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *WTE Wassertechnik GmbH, AB „Požeminiai darbai“ v. Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“*, bylos Nr. 3K-7-304/2011, 2012 m. birželio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *N. v. K., I. v. K., R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“*, bylos Nr. 3K-3-353/2012). Pagal kasacinio teismo praktiką, nearbitruotinais pripažinti taip pat ginčai dėl viešojo pirkimo sutarties kainos keitimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *WTE Wassertechnik GmbH, AB „Požeminiai darbai“ v. Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“*, bylos Nr. 3K-7-304/2011) ir ginčai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio mėn. 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *N. v. K., I. v. K., R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“*, bylos Nr. 3K-3-353/2012).

Nagrinėjamoje byloje arbitražinės išlygos yra įtvirtintos pirmoje, antroje ir trečioje sutartyse. Pirma sutartimi ieškovas ir kasatorius susitarė, kad ieškovas atliks keturių transporto sraigtasparnių Mi-171 kapitalinį remontą (sutarties 1.1 punktas); antra sutartimi ieškovas ir kasatorius susitarė, kad ieškovas atliks keturių Mi-17 sraigtasparnių kapitalinį remontą (sutarties 1.1 punktas); trečia sutartimi ieškovas ir kasatorius susitarė, kad ieškovas atliks dviejų transporto sraigtasparnių Mi-17-1V kapitalinį remontą (sutarties 1.1 punktą). Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad šalių ginčas nearbitruotinas, nes ginčas, kilęs iš civilinių teisinių santykių, susijusių su aviacijos saugumu, gali būti laikomas nearbitruotinu. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad, grąžinant sraigtasparnius užsakovui, t. y. kasatoriui, vykdomi bandomieji skridimai po remonto, tai suponuoja ne tik ieškovo pareigą būti itin rūpestingam, bet ir valstybės pareigą užtikrinti tiek sutarčių šalių, tiek ir trečiųjų asmenų, visiškai nesusijusių su rangos santykiais, saugumą; tai laikytina viešuoju interesu, todėl šalių ginčas yra nearbitruotinas.

Teisėjų kolegija nesutinka su tokiomis teismų išvadomis dėl kilusio ginčo nearbitruotinumo. Kaip pagrįstai kasaciniame skunde nurodo kasatorius, šalių ginčas kilo dėl įsipareigojimų pagal remonto rangos sutartis vykdymo (ar kasatorius laikėsi savo įsipareigojimų pagal sutartį, ar laikėsi sutartyse nustatytų terminų). Aviacijos įstatymo 1 straipsnyje nustatyta šio įstatymo paskirtis. Jame nurodyta, kad Aviacijos įstatymas nustato aviacijos valdymą, oro erdvės, orlaivių, kitų įrenginių naudojimą aviacijoje, oro uostų veiklą, vežimą, paiešką ir gelbėjimą, subjektų, susijusių su aviacija, turtinę atsakomybę bei draudimą, taip pat reikalavimus aviacijos specialistams, orlaivių gamybos, aerodromų statybos ir naudojimo reikalavimus. Tačiau šalys savo sutartimis nesusitarė nė dėl vieno iš šių dalykų, o šalių susitarimas dėl sraigtasparnių remonto nepatenka į Aviacijos įstatymu reglamentuojamų santykių sritį, todėl arbitruotinas. Ta aplinkybė, kad, suremontavus sraigtasparnius, jais bus vykdomi bandomieji skridimai, nereiškia, kad šalys susitaria dėl oro erdvės naudojimo; bandomieji skridimai skirti nustatyti, ar tinkamai atlikti remonto darbai, ar saugu vykdyti skrydžius suremontuotais sraigtasparniais, tačiau tai nėra susitarimas dėl kitokių, nei nustato Aviacijos įstatymas, saugumo reikalavimų, taip pat dėl oro erdvės valdymo, todėl darytina išvada, kad ieškovo ir kasatoriaus santykiai nepatenka į Aviacijos įstatymu reglamentuojamų santykių sritį, todėl nėra teisinio pagrindo pagal pirmą, antrą ir trečią sutartis tarp ieškovo ir kasatoriaus kilusius ginčus pripažinti nearbitruotinais šiuo pagrindu.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrosios raštinės 2013 m. spalio2 d. pažymą, byloje kasacinės instancijos teisme patirta 47,66 Lt išlaidų, susijusių su bylos procesinių dokumentų įteikimu. Atmetus kasacinį skundą, ši suma priteistina valstybei iš kasacinį skundą padavusio atsakovo Flight Test Aerospace Inc. (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 96 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 96 straipsniu, 359 straipsnio 1 dalies 6 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 8 d. nutartį ir Kauno rajono apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 6 d. sprendimą panaikinti, nagrinėjamą bylą nutraukti nurodant, kad tarp UAB AK „Aviabaltika“ ir Flight Test Aerospace INC kilę ginčai turi būti nagrinėjami Vilniaus komerciniame arbitražo teisme.

Priteisti iš atsakovo Flight Test Aerospace Inc. į valstybės biudžetą 47,66 Lt (keturiasdešimt septynis litus 66 ct) bylinėjimosi išlaidų

.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Dangutė Ambrasienė

Gražina Davidonienė

Dalia Vasarienė

Paminėta tekste:

- CPK 24 str. Bylos priskyrimo teismui prioritetas
- CK
- 3K-7-304/2011
- CPK 185 str. Įrodymų įvertinimas
- CK6 6.193 str. Sutarčių aiškinimo taisyklės
- CK1 1.78 str. Niekiniai ir nuginčijami sandoriai
- CPK
- CK1 1.136 str. Civilinių teisių ir pareigų atsiradimo pagrindai
- CPK 329 str. Sprendimo panaikinimas pažeidus arba neteisingai pritaikius procesinės teisės normas
-
- 3K-3-353/2012
- 3K-3-16/2010
- 3K-3-62/2007
- 3K-3-116/2010
- 3K-3-470/2012
- 3K-3-64/2010